

Andrzej Nowak¹

Return to the Future

Is that all? All that we can expect? Is there nothing more- only less, worse or the same? These questions, characteristic of a mid-age crisis, are being asked not only by those dreaming of a 4th Polish Republic,² but also by those on a quite wider scale: citizens of *Europe*. A Europe that, in institutional age, is around fifty.

A return to the past is, as always, impossible, although there are some attempts to take the past and fit it into the current political order. Those who were so strongly criticizing attempts at rebuilding pride in being a historic community of Poles, have agreed as of late with another 'political and historical policy', that being the idea of creating a new united *History of Europe*, a binding one, for all the countries of the Union. As I understand it, absolutely without Christianity, in order not to create controversy in "secular" France. A horrible idea! One that is proof the creators of the idea are desperate; one that amounts to the ideological rape of a historical reality that not only divides, but also binds, this continent. The product of this will be not anything that can bind Europe, only another bureaucratic egg- blown empty.³

Attempts to maintain the present also amount to failure. The status quo utopia is the most miserable of all utopias, and has always failed, quite like the pompous *European Constitution* project, created and projected for the EU by a group of 'wise men', with Valery Giscard d'Estaigne at the center. Europe cannot be an imperium acting on a global scale, and at the same time a community that wants only to broaden itself. It will not be a center of economic development to rival East Asia and the United States, and at the same time a 'social' oasis. It will not be a community that can fight the 'deficit of democracy' together with the 'deficit of federalism'. Time, and the external environment, and the curse of 'the other', which is still with us, requires the making of choices- maybe not good, but at least not as bad.

So, maybe there will come the needed reforms- necessary, though not liked. And then what will there be? The same like we see now in France, Holland and Germany- the general feeling that, somehow, '*things used to be better.*'

And what about Poland, Lithuania, the Czech Republic, Slovakia, and the other countries that joined the Union recently, who are happy with the economic growth it has brought? Europe (read EU) does make that promise of material improvement. It then, we hope, makes it a reality. This is very good. But again it must be asked: does anything follow? Premier Leszek Miller indeed scored a great historical success by bringing Poland into the European Union, but after him, shall no one ever demonstrate another great deed? Has our history really ended?

---

¹ Professor of the Jagiellonian University, Krakow, Poland. Translation by Agata Antonowicz.

² The IV Republic does not exist; it was a presidential campaign 'promise' in the 2005 election.

³ These allusion is to the PL tradition of emptying eggs for Easter, in a special way, before decorating them

Maybe our plumbers in Paris,⁴ after reaching the Earthly Jerusalem, should repeat to themselves once again the lyric spoken by the subject of Herbert's poem *Mona Lisa* to her heroes:

"So yes, I am. Now you can see who I am." And she is? "A fat and not very pretty Italian lady. Her eyes, they dream of infinity, but in her look... snails sleep."⁵

Indeed, when we see *Europe* from close up, it makes our emotions fall asleep, rather than wakes them up. However, Europe has a beautiful history- one that does not completely fit with the Brussels-Strasbourg vision. A history of many nations, communities of peoples, a history of wealth and the rivalry of ideas, of life in common, of civilization, of culture, of prosperity, of salvation and killing, of expansion... and of peace. Today, there are no more battles. There are no more sharp rivalries. And there are no more ideas. No ideas that really ignite the imagination. There is only boredom, waiting for the barbarians to come- something similar to the idea of euthanasia. In the look of Europe's eyes, snails sleep.

Can her old dream, the dream of the infinite, be reawakened? It can be. It can at least be tried. The Union- if one wants it to survive- should have a more ambitious aim: not only to exist, but to exist vitally in the way its Member States used to individually. This aim will not be found by changing the past, neither by grasping to the present- a present that is being eroded very quickly. This ambitious aim can only be found in the future. The dream of the infinite is something available to a Europe predestined for it by her civilizational and historical heritage, her current intellectual (and still material) capabilities, and her geopolitical position: centered between the American West and the Asiatic East.

The return of Europe to the center will not happen through economic, militaristic or ideological rivalry with America or the Asian Tigers. But it *can* happen- if Europe becomes the force that brings them to cooperation in a common aim, one greater than the ambitions of any of them individually, or in conglomerates.

This possibility, and the chance that lies in its recovery, was demonstrated in an amazing script that I received a couple of months ago, 'found' here in Krakow, in a seminary that I have at the Jagiellonian University's *Centre for European Studies*. The author, David Tamm, proposes no less, no more, than the reinvigoration of the West through a return to the cosmos: *Tsiolkovsky's Imperative*.

What is this idea? Straight from Klewek? – one may ask.⁶ And who was Tsiolkovsky? Well, we will be hearing about him this year, more than once. This

---

⁴ Before Poland's EU membership in 2004, there was a very real fear in France of the 'Polish plumber' (which meant cheap labor from the east) arriving to undermine 'French plumbers.'

⁵ By well known Polish poet Zbigniew Herbert (1924-1998) warning Poles not to totally idealize Europe

⁶ Not long ago a Polish politician from the Samoobrona party gained notoriety by claiming a UFO was sighted in Klewek, a village in northeastern Poland. Later he claimed that Al Qaeda operatives were also

October, you see, is the 50th Anniversary of the first satellite, Sputnik, marking half a century since mankind inaugurated the Cosmic Era. President Putin and his propaganda will be correct in reminding us that it was Soviet man (this time read: Russian) who started it. We will also be reminded of Konstantin Eduardovich Tsiolkovsky- a great Russian hero, a visionary of the conquest of space, who in 1911 formulated this ambitious *Imperative*:

“Earth is the cradle of Mankind, but one does not stay in the cradle forever.”

Navigare necesse est. Navigation is necessary. This old axiom of the ancient sailors, pushing them to exploration and conquest, was employed at the beginning of the 20th Century by Tsiolkovsky, pioneer of the technics of rocketry and son of a Polish exile in Russia, in thinking about outer space.

The results? What can be said of Europe’s accomplishments after one century? Not very much. Yes, there exists the European Space Agency (ESA), but it was not even founded, after all, until the year that American Apollo and Soviet Soyuz ships had already met in orbit- 1975 (*nota bene*: the Soviet cosmonauts brought on that mission an exemplary publication- an original edition of Tsiolkovsky’s book). From its beginnings and on to today, the vast distance between Europe’s ESA and NASA has remained the same. Even the impoverished Soviet program, now transformed into Roskosmos (the Russian Space Agency), seems to be an epoch ahead of Europe in its achievements and plans. Europe does not lead the way. If it does try to bridge the gap, it does so in such a way that only reveals its pathetic backwardness- by working on various projects with Roskosmos, if only to spite the terrible Americans. This is a poor attempt. It is time for another.

In America, John F. Kennedy burned a certain enthusiasm in people for half a century, by unveiling his answer to the Soviet Sputnik: his own cosmic program to land man on the Moon. Reagan sustained this interest somewhat, after Vietnam and the Carter era, by using it as a chance to finally win the competition with the Soviets, through the SDI (or, ‘Star Wars’) program. After Lucas’ film, it spoke to the imaginations of millions (on both sides of the Iron Curtin).

Today, Europe can find its identity again through emphasizing the bold exploration of space. Through embarking on the quest to broaden the horizons of knowledge with a strong spirit- a spirit that can inspire her people with the vision of a new and great project. Not only for pleasure and not only for competition, but also for an even greater purpose: to rescue the world. As Tamm reminds us, the possibility of cosmic catastrophe is 100%. The Earth will not be destroyed by highways, factories or by bombs. The person, who sees man as the one and only maker of global catastrophe, is something of a silly braggart. Nature is infinitely greater and stronger than man. The Tunguska Event, which occurred one hundred years ago, will occur yet again, only not in the middle of Siberia, and not on so small a scale.

---

there in that same town, again shrugged off as ridiculous. The town, however, now has a reputation for ‘strange things happening there’...

After we consider facts like these, and recall that life on Earth is the only that we know of in the entire cosmos, it becomes worth it, really worth it, to put in the effort to save it. And how? By emerging from our cradle into space. It is not about the pathos of rivalry with America or about thumbing our nose at the Russians. Nor is it something to be done only for the sake of insurance against the eventuality of rule of the cosmic “near abroad” by Chinese taikonauts. It is a case of *going there*, to move people’s imaginations, so they might feel as one, and not only endlessly classify each other.

Those who embark on this journey first will achieve more, and Europe can afford it. This is the continent of Copernicus, Galileo, Kepler, Newton and... Tsiolkovsky. There is a tradition to call upon. And there is something else. Something else comes, as such, through emphasis on this great quest.

Malaise- malaise that makes us doubt not only strength, but meaning- is the most potent sickness of the European community today. At once causing and being magnified by it, is the decay in the educational system and cultural patterns. This decay, which has come most potently to society’s margins, is connected in some way to the tearing away of the Christian roots of the continent, the lack of anything captivating to replace them, and the lack of an optimistic vision of the future. The future is no longer seen as a task, one that we have to capture with all the braveness that we have inside of us. A society such as this, without vision, searches for it in narcotics and the distracting stupor of electronic music.

To pause on this path that runs gently but inevitably down, and to show that another path is even possible, is a question of survival for European society. In a wider context, for all Western societies, which connects Europe to America. Perhaps, in some part as well, to Russia. This therapeutic sense of *Tsiolkovsky’s Imperative*, that it is a serious attempt at treatment of the malaise- is obvious. But how can its understanding be achieved? How to convince people of its extraordinary value? Maybe David Tamm’s text will be put into book form and published. Then this answer will be found in detail (those interested can now see the internet address: <http://hudsonfla.com/tsiolkovsky.pdf>).

Here and now, I want only to describe a dream. The dream of a Pole who is bored.

Imagine with me... President Kaczyński is speaking at an international forum... he says the best thing to enhance Europe is a program of *conquest*. Conquest of the cosmos, of course. In the role of primary consultants towards achieving this aim are not historians or social psychologists, or PR specialists, but our Polish astronomers. They whose achievements have so enhanced science in the world and yet whose position is so marginalized in our public debate. Bohdan Paczyński of Princeton and Andrzej Udalski of Warsaw University, who have pioneered new programs in large-scale astronomy (which at the same time observe a million stars), or Aleksander Wolszczan of Copernicus University, who discovered the first planet orbiting another star. They are now first-class public authorities, the pride of Poland within Europe. A movement to build planetariums is launched- planetariums that are so good for the imagination of places- and which on

the school-level present the cosmos not as an abstraction, but as a real place we must now explore and possess, as, again, this is something on which our survival depends. In Poland now, we have twelve. Some other European countries have none. In America, to prepare people for the Apollo Program, they built twelve hundred.

Next to political history, next to the constant reminders about justice, next to the heritage of Polish history in our identity, next to films about Katyn, Monte Cassino and the Warsaw Uprising (though still much desired), we begin to use some new and different tools to build our identity within Europe. Film continues of course, and we develop new biographical films of Copernicus, a series of films themed on Ijon Tichy's "Journal of the Stars" (and which director will equal Hollywood's imaginings, by putting to film the Kurdle hunting scene, as imagined by Lem?)⁷, and thus we enter into mass culture the Polish roots of Tsiolkovsky and his vision, just as his followers Paczyński, Wolszczan and others stand up as heroes in television programs for young people. Rafał Ziemkiewicz brings his immense writing talents to prepare a new scientific vision, rather than just political fiction (which only wrings from the admirer idolatry for a departed epoch- depressing...)⁸.

Poland proposes more money in the European forum to this one, marginal, field: the exploration of space. And so Poland talks about this and announces it loudly, with the same passion as those representatives of 220 years ago, during the 4-Year's Sejm, when they too dealt with a powerful external threat.⁹ So, through sheer force, it finds some support in the EU: in Germany, in France. It helps pave the way to a community of cooperation with NASA, and in a farther prospect (but not too far), with Roskosmos. Everyone is united in the rebuilding of the ethos of achievement and conquest- in no way negative- for there are no people there to be conquered. Seekers of treasure are ready to move now... to at last make, as a community, a beachhead in the cosmic 'near abroad,' first on Mars, and later, on *all* the 'coasts' of the Solar System.

Expansion, colonization, settlement. The next period in the great vision of the West. A West which at one time conquered the world, now widens it, in order to save it... at least try to save it, from nature. Someone asks, "Is this not a new Tower of Babel?" Is *Return to the Future* not simply a return to the Enlightenment and its vainglorious civilizational pride? Of course, this risk is real. But this great voyage is ultimately different than that of Gagarin. It is not done to prove that we will not meet God in the cosmos. Indeed, we may meet him there far more readily than in a rotten attempt to solidify the secular, anti-Christian utopia (that still hears the echo of Voltaire's cry: "écrasez l'infame!"), that is the EU in its present form.

It is worth a try- when the only alternatives end in cosmic and civilizational catastrophe. Can the power and imagination to make a legitimate try in escaping catastrophe be found? David Tamm has this kind of imagination, and surely he is not the

---

⁷ Ijon Tichy is the main character in many of science fiction writer Stanislaw Lem's books

⁸ A noted artistic writer of cultural and political observation

⁹ Of 1791, a time when Poland's survival was also at stake, and when the need for reform brought forth something quite extraordinary: Europe's first (the world's second) constitution

only one. But we also need power. We need political and media power that can make *Return to the Future* a real program. I wish this power would be found in Poland, for Europe.

So here ends the dream. Reality begins- a completely different one. But I am not wringing my hands. I am finishing the present article. Maybe someone will be interested in it, and help to tear us away from this overpowering notion that nothing vital will change, that everyone will just continue to play the roles to which they have been trained... only steadily worse... steadily worse. Maybe.

Powrót do przyszłości

Czy to już wszystko? Nic więcej już nas nie czeka? Tylko mniej, gorzej, albo – tak samo? Pytania charakterystyczne dla „kryzysu wieku średniego”. Nie tylko dla tych, którzy marzyli o IV RP. Przeżywają je także najwyraźniej – w skali nieco szerszej – mieszkańcy Europy. Europy, która w swym instytucjonalnym wieku zbliża się do pięćdziesiątki...

Powrót do przeszłości okazuje się, jak zwykle, niemożliwy. Choć podejmowane są próby jej dopasowania do aktualnego politycznego zamówienia. Ci, którzy najzjadlej krytykują wysiłki na rzecz odbudowania dumy z przynależności do dziejowej wspólnoty Polaków i pokazania jej sensu, przyklasnęli ostatnio innemu zgoła projektowi „polityki historycznej”. Pojawił się mianowicie pomysł, którego celem miałyby być stworzenie nowej, „zjednoczonej” historii Europy, obowiązującej we wszystkich krajach Unii. Jak rozumiem, koniecznie bez chrześcijaństwa, żeby nie wzbudzać kontrowersji z „laicką” Francją... Okropny pomysł! Świadczący o jakiejś ostatecznej już desperacji jego twórców. Ideologiczny gwałt na rzeczywistości historycznej tyleż łączącej, co dzielącej ten kontynent. Ale z tego gwałtu i tak nic trwałego, wiążącego Europę się nie urodzi. Powstanie tylko jeszcze jedna, biurokratyczna wydumuszka.

Dążenie do utrzymania teraźniejszości również skazane jest na niepowodzenie. Utopia status quo, ta najędzniejsza z podtrzymywanych w historii utopii, zawsze kończy się porażką. Tak jak pompatyczny projekt Traktatu Konstytucyjnego przygotowanego dla UE przez grupę „mędrców” z Valerym Giscardem d’Estaing na czele. Europa nie będzie jednocześnie mocarstwem na globalnej arenie i wspólnotą, która nie chce się już rozszerzać. Ośrodkiem rozwoju gospodarczego, zdolnego rywalizować z Azją Wschodnią i ze Stanami Zjednoczonymi, a zarazem oazą opiekuńczego „socjału” także już nie będzie. Nie będzie wspólnotą, której udaje się pogodzić walkę z „deficytem demokracji” i „deficytem federalizmu” jednocześnie. Czas i otoczenie zewnętrzne, przekłęci „inni”, którzy jednak są, wymuszają konieczność dokonywania wyborów. Nie dobra, ale mniejszego zła.

Będą więc może reformy. Niezbędne, ale nie lubiane. I będzie – jakże widoczne już we Francji, Holandii czy w Niemczech – przekonanie, że „lepiej już było”.

A w Polsce, na Litwie, w Czechach, na Słowacji i w innych krajach, które dopiero do Unii dołączyły i cieszą się z przyspieszenia gospodarczego wzrostu? Do Europy (czytaj: Unii) przyciągała ta właśnie obietnica – poprawy materialnego bytu. I stopniowo, miejmy nadzieję, ją urzeczywistniamy. To bardzo dobrze. Ale co dalej? Premier Miller odniósł największy historyczny sukces – bo wprowadził Polskę do Unii? Po nim już nikt czegoś podobnie wielkiego, przełomowego nie dokaże? Historia jednak się skończyła? Może nasz hydraulik w Paryżu, dotarłszy do tego ziemskiego Jeruzalem, powinien powtórzyć jak liryczny podmiot wiersza „Mona Liza” do jego bohaterki: „No i jestem. Widzisz. Jestem”. A ona? „Tłusta i niezbyt ładna Włoszka. [...] Oczy jej marzą nieskończoność. Ale w spojrzeniach śpią ślimaki”. Kiedy już dotarliśmy do Europy, możemy ją zobaczyć z bliska – raczej usypia niż budzi nasze emocje.

Europa ma piękną historię, porywającą i zupełnie nie pasującą do jej obecnej, brukselsko-strasburskiej wizji. Historię wielu narodów, wspólnot i jednostek, historię walki między nimi i rywalizacji ich pomysłów na życie zbiorowe, na cywilizację, na kulturę, na dobrobyt, na zbawienie i na zabijanie, na ekspansję i na pokój. Dziś nie ma już walki, nie ma ostrej rywalizacji – i nie ma rozpalających wyobraźnię idei. Jest znużenie, czekanie na barbarzyńców, kilka pomysłów na eutanazję. W spojrzeniu Europy w przyszłość śpią ślimaki. Czy można obudzić jej dawne marzenie o nieskończoności?

Można. Można próbować przynajmniej. Unia – jeśli ktoś chce, żeby przetrwała – powinna postawić przed sobą ambitny cel: nie tylko trwania, ale dorównania przeszłym dokonaniom jej państw członkowskich. Takiego celu nie odnajdzie jednak zmieniając przeszłość, ani trzymając się kurczowo teraźniejszości, która podlega szybkiej erozji. Taki cel znaleźć może tylko w przyszłości. Cel, do osiągnięcia którego predestynuje ją jej wyjątkowe dziedzictwo cywilizacyjno-historyczne, jej współczesne możliwości intelektualne i (wciąż jeszcze) materialne, jej położenie geopolityczne we współczesnym świecie: położenie, które może znów być centralne – między amerykańskim Zachodem i azjatyckim Wschodem.

Europa wróci do centrum nie wtedy, kiedy będzie próbowała rywalizować ekonomicznie, militarnie czy ideologicznie z Ameryką i Azjatyckimi tygrysami – ale wtedy, gdy pociągnie je do współpracy w dziele wspólnym i większym od ambicji któregośkolwiek z pojedynczych mocarstw czy ich konglomeratów.

Takie dzieło i szansę, jaka tkwi w jego odkryciu na nowo, przedstawił zdumiewający maszynopis, jaki otrzymałem przed kilkoma miesiącami. Maszynopis „znaleziony” w Krakowie – na seminarium, jakie prowadzę ze studentami Center for European Studies na Uniwersytecie Jagiellońskim. Autor, David Tamm, student z Ameryki, proponuje ni mniej ni więcej, tylko regenerację Zachodu poprzez powrót do Kosmosu. Do imperatywu Ciołkowskiego.

A cóż to za idea? Prosto z Klewek? – ktoś zapyta. Co za Ciołkowski? No, cóż. Usłyszymy o tym w bieżącym roku nie raz. Przypadnie bowiem w październiku okrągła, pięćdziesiąta rocznica wystrzelenia pierwszego „Sputnika”, półwiecze ery kosmicznej zainaugurowanej przez człowieka. Prezydent Putin i jego propaganda jak najślusniej skorzystają z tej okazji, żeby przypomnieć, że był to człowiek sowiecki (w tym wypadku czytaj: rosyjski). Przypomniany też zostanie Konstanty Edwardowicz Ciołkowski – oczywiście jako wielki Rosjanin, wizjoner podboju Kosmosu, który w roku 1911 sformułował swój ambitny imperatyw: „Ziemia jest kolebką ludzkości, ale nie można spędzić całego życia w kolebce”. *Navigare necesse est*. Stary aksjomat antycznych żeglarzy, popychający ich do podbojów i do poznania, zwrócony został na progu XX wieku przez syna polskiego zesłańca, pioniera techniki raketowej – w Kosmos.

I co z tego? Gdzie tu Europa? Gdzie tu dzisiejsze jej problemy? Istnieje, owszem, Europejska Agencja Kosmiczna (ESA), ale założona została przecież dopiero w tym roku, kiedy amerykański Apollo i sowiecki Sojuz spotkały się w kosmicznej przestrzeni – roku 1975 (*nota bene*, sowieccy kosmonauci zabrali wówczas ze sobą na pokład

egzemplarz wydanej w 1914 roku w Kałudze pracy Ciołkowskiego „Badanie przestrzeni światowych za pomocą przyrządów odrzutowych”). Od tego czasu dystans do NASA nie zmalał. A nawet zubożały program sowiecki, przekształcony w Rosyjską Agencję Kosmiczną (Roskosmos), wciąż wydaje się o epokę bardziej zaawansowany w swych dokonaniach i planach od europejskich. Europa nie przoduje. Jeśli próbuje nadrobić dystans, to raczej w taki sposób, który żałośnie świadczy o jej zacofaniu – przez układanie wspólnych projektów z Roskosmosem, byle tylko „pokazać” tym okropnym Amerykanom.

To złe podejście. Potrzebne jest inne.

Kennedy rozbudził w Amerykanach przed blisko półwieczem nowy entuzjazm, przedstawiając im jako odpowiedź na sowieckiego „Sputnika” własny program kosmiczny z odrębnym, przemawiającym do wyobraźni celem: lądowaniem człowieka na Księżycu. Reagan podtrzymał nadszarpniętą po Wietnamie i Carterze wiarę w możliwość wygrania rywalizacji z Sowietami ogłaszając ideę SDI – „gwiazdnych wojen”. Po filmie Lukasa to także przemówiło do wyobraźni milionów (także po drugiej stronie żelaznej kurtyny).

Europa może odnaleźć swoją tożsamość – opartą właśnie na śmiałej eksploracji, na gotowości do podbojów i poszerzania horyzontów wiedzy, na potrzebnej do tego sile ducha – kiedy zamieszkujący ją wciąż ludzie z wizją stworzą projekt nowej wielkiej podróży. Nie dla przyjemności, nie dla rywalizacji z innymi, ale dla ratowania świata. Jak bowiem trzeźwo przypomina Tamm, prawdopodobieństwo, że świat ulegnie katastrofie przychodzącej z Kosmosu jest stuprocentowe. Coś w nas w końcu trafi. Ziemi nie zniszczą ludzie, ich autostrady i fabryki; mało nawet prawdopodobne, by uczyniły to ich bomby. Kto widzi tylko człowieka jako głównego/jedyne/ostatecznego sprawcę globalnego nieszczęścia – ten jest ostatecznie tylko śmiesznym pyszałkiem. Natura jest od człowieka nieskończenie większa i silniejsza. Katastrofa tunguska, jaka przydarzyła się sto lat temu, powtórzy się na pewno – tyle, że niekoniecznie na północy Syberii i niekoniecznie na tak małą skalę. Wystarczy uświadomić sobie tę nieuchronność i to jeszcze, że życie rozwinięte na Ziemi jest wciąż jedynym, o jakim wiemy w całym Kosmosie, by zrozumieć, że warto, naprawdę warto się wysilić, żeby je uratować. Jak? Ruszając z naszej kolebki w Kosmos. Tu nie chodzi o patos rywalizowania z Amerykanami, czy – odwrotnie – „zagrania na nosie” Rosjanom, albo też ubezpieczenia się przed ewentualną dominacją w kosmicznej „bliskiej zagranicy” chińskich tajkonautów. Chodzi o poruszenie wyobraźni ludzi wielką sprawą, która ich może raczej jednoczyć niż skłócać.

Kto pierwszy tego dokona, bardzo wiele osiągnie. Europę na to stać. Także dlatego, że to kontynent Kopernika, Galileusza, Keplera, Newtona i ... Ciołkowskiego. Jest do jakiej tradycji się odwołać. Ale po co? Co takiego może ona osiągnąć?

Marazm, zwątpienie we własne nie tylko siły, ale sens – to najcięższa choroba, jaka trapi europejską wspólnotę. Idący za tym upadek edukacyjnego systemu i wzorów kulturowych, które przychodzą dziś ze społecznego marginesu – to jest problem

związany tak z oderwaniem od chrześcijańskich korzeni kontynentu, jak z brakiem szerszej porywającej, optymistycznej wizji przyszłości – przyszłości jako zadania, które koniecznie, z całą dzielnością, na jaką nas stać, trzeba podjąć. Społeczeństwo bez wizji szuka ich w narkotykach i otepiającym oddziaływaniu muzyki techno. Zatrzymać się na tej drodze, która prowadzi łagodnie, ale nieuchronnie w dół i wskazać drogę, choćby stromą, w górę – to kwestia przetrwania europejskiej wspólnoty. Szerzej – wspólnoty Zachodu, łączącej Europę (także w wielu jej problemach) z Ameryką. Może w jakiejś części także z Rosją?

Terapeutyczny sens poważnej próby potraktowania imperatywu Ciołkowskiego wydaje się oczywisty. Ale jak to osiągnąć? Jak przekonać ludzi, że warto? Może kiedyś tekst Davida Tamma zostanie opublikowany w formie książki – wtedy te pytania znajdą swoje szczegółowe odpowiedzi (kto ich ciekaw już zajrzeć może pod internetowy adres: www.hudsonfla.com/tsiolkovsky.pdf)

W tym miejscu chcę tylko przedstawić sen. Sen znużonego Polaka.

Wyobraźmy sobie. Prezydent Kaczyński ogłasza na międzynarodowym forum, najlepiej na europejskim szczycie, program wychowania dla podboju. Podboju Kosmosu oczywiście. W roli jego pierwszych konsultantów występują nie historycy, psychologowie społeczni, specjaliści od PR, ale polscy astronomowie. Ci, których dorobek w świecie tej nauki jest uznany bez porównania bardziej niż ich świadczyłaby o tym ich skromna pozycja w polskiej debacie publicznej. Bohdan Paczyński z Princeton i Andrzej Udalski z Uniwersytetu Warszawskiego, realizujący pionierski w świecie program masowej astronomii (jednoczesnej obserwacji około miliona gwiazd), czy Aleksander Wolszczan z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, odkrywca pierwszego pozasłonecznego układu planetarnego – to są teraz pierwsze publiczne autorytety, wizytówki miejsca Polski w Europie. Rusza program budowy planetariów – pobudzających wyobraźnię miejsc, w których lepiej uświadomić można sobie, już na poziomie szkolnym, że Kosmos to nie jest abstrakcja – ale obszar, od którego poznania i choćby najbardziej wycinkowego opanowania zależy nasze przetrwanie. W Polsce jest ich obecnie nieco ponad tuzin; w wielu krajach Europy nie ma ich w ogóle. W Ameryce, by wychowawczo przygotować program Apollo zbudowano ich ponad tysiąc dwieście...

Obok polityki historycznej, upominającej się o sprawiedliwe miejsce dziedzictwa polskiej historii w świadomości samych Polaków i europejskiej wspólnoty, obok filmów o Katyniu, Monte Cassino, Powstaniu Warszawskim (jakże potrzebnych), zaczynamy posługiwać się innym, zwróconym w przyszłość narzędziem budowy naszej silnej tożsamości – w Europie: powstaje nowa biografia filmowa Kopernika, seria filmów opartych na „Dziennikach gwiazdowych Ijona Tichego” (jaki reżyser z Hollywood dorówna wyobraźnię scenie polowania na Kurdle, wymyśloną przez Lema?), sięgamy w kulturze masowej do polskich korzeni Ciołkowskiego, uczniowie Paczyńskiego czy Wolszczana stają się bohaterami telewizyjnych programów dla młodzieży. Rafał Ziemkiewicz siłą swego pisarskiego talentu oddaje znów bardziej wizjom *science*, nie *political fiction* (użerać się ze stetryczalnymi wielbicielami idola minionej epoki – jakie to ostatecznie marne, przygnębiające zajęcie...)

Polska proponuje w końcu podwyższenie nakładów europejskich w tej jednej, dziś marginalnej (zaledwie 4 miliardy euro na lata 2007-2013), dziedzinie – eksploracji kosmosu. Ten program głosi z przekonaniem i pasją, z jaką posłowie Sejmu 4-letniego zajęli się aukcją wojska w obliczu zewnętrznego zagrożenia przed 220 laty. Znajduje dla niego sojuszników w Unii: od Niemców i Francuzów poczynając. Toruje drogę do współpracy w tej dziedzinie z NASA, w dalszej (ale nie dalekiej) perspektywie – także z Roskosmosem. Wszystkich łączy odbudowany stopniowo etos zdobywców, nikogo nie poniżający – bo nie ma podbijanych. Poszukiwacze skarbów są gotowi ruszyć w drogę... Powstaje ostatecznie wspólny program opanowania „przyszółka” w kosmicznej „bliskiej zagranicy” – najpierw na Marsie, a potem dalej – ku brzegom Układu Słonecznego.

Ekspansja, kolonizacja, osiedlenie. Kolejne etapy wielkiej wizji Zachód, który raz już podbił świat, poszerza go, by go ocalić. Próbować przynajmniej go ocalić przed naturą. Czy to nowa wieża Babel? – zapyta ktoś z niepokojem. Powrót do przyszłości jako powrót do oświeceniowej pychy cywilizacji, która chce się sama ocalić (zbawić)? To ryzyko jest realne. Ale ta „wycieczka”, inaczej niż lot Gagarina, nie ma na celu udowodnić, że Boga w Kosmosie nie spotkamy. Prędzej spotkamy Go tam niż w zmurzałej próbie utrwalenia świeckiej, antychrześcijańskiej utopii (wciąż słychać tu echo Wolterowskiego krzyku: „eclusez l’infame!”), jaką stanowi Unia w swym obecnym kształcie.

Może warto jednak spróbować, kiedy alternatywą wydaje się w końcu katastrofa. Kosmiczna i cywilizacyjna. Czy znajdziemy w sobie dość siły i wyobraźni, by postarać się jej uniknąć? David Tamm ma tę wyobraźnię. Zapewne nie on jeden. Potrzebna jest jeszcze siła. Polityczna, „medialna”, która tę wyobraźnię wesprze i uczyni z niej program realnego działania. Chciałbym, żeby ta siła znalazła się w Polsce. Dla Europy.

Tu kończy się sen. Zaczyna rzeczywistość. Całkiem inna. Ale nie załamuję rąk. Piszę swój artykuł. Może kogoś zainteresuje? I oderwie od obezwładniającej myśli, że już nic istotnego się nie zmieni, że wszyscy grają swoje wyuczone role – coraz gorzej. Może.